

**Юридична відповідальність за
корупційні правопорушення.
Законодавство, актуальна
судова практика, коментарі,
роз'яснення, міжнародний
досвід**

Пропонований збірник у концентрованому вигляді містить законодавчий матеріал і актуальну судову практику з питань застосування юридичної відповідальності за корупційні правопорушення. Також у збірнику надаються коментарі та роз'яснення з найбільш важливих питань застосування юридичної відповідальності, актуальні матеріали стосовно міжнародного досвіду щодо запобігання та протидії корупції.

Видання розраховане на широке коло читачів та їх вдумливу увагу.

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВООПОРУШЕННЯ

ЗАКОНОДАВСТВО
АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА
КОМЕНТАРІ
РОЗ'ЯСНЕННЯ
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

«Центр учбової літератури»
Київ – 2022

УДК 328.185(477)
Ю 70

Упорядники:

Дрозд Валентина Георгіївна – начальник 3-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Дрозд Олексій Юрійович – начальник відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Журавльов Дмитро Володимирович — доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, голова науково-експертної ради при Підкомітеті з питань запобігання та протидії політичній корупції Верховної ради України;

Петков Сергій Валерійович – доктор юридичних наук, професор.

Юридична відповідальність за корупційні правопорушення:
Ю 70 законодавство, актуальна судова практика, коментарі, роз'яснення, міжнародний досвід. – Київ : «Центр учбової літератури», 2022. – 442 с.

ISBN 978-611-01-2493-5

Пропонований збірник у концентрованому вигляді містить законодавчий матеріал і актуальну судову практику з питань застосування юридичної відповідальності за корупційні правопорушення. Також у збірнику надаються коментарі та роз'яснення з найбільш важливих питань застосування юридичної відповідальності, актуальні матеріали стосовно міжнародного досвіду щодо запобігання та протидії корупції.

Видання розраховане на широке коло читачів та їх вдумливу увагу.

УДК 328.185(477)

ISBN 978-611-01-2493-5

© «Центр учбової літератури», 2022.

ВСТУП

Корупція як негативне соціальне явище супроводжує людство з найдавніших часів. Корупція та хабарництво залишаються одними з основних видів економічних правопорушень, негативного впливу яких так чи інакше зазнають у всьому світі. Тобто згубний вплив цього асоціального явища відчувається в будь-якій країні (незалежно від державного устрою або традицій).

Проте наразі в Україні боротьба з корупцією і розроблення комплексної системи викорінення цього всеохопного явища, що відповідає нашим реаліям, набуває стану гострої необхідності.

За результатами Всесвітнього дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року, майже половина юридичних осіб, зареєстрованих в Україні, постраждали від негативних наслідків корупції та шахрайства. І тепер у 2020 році не можна стверджуватися, що ситуація якімось чином суттєво покращується.

За результатами цього ж дослідження кожен сьомий випадок шахрайства в Україні був виявлений випадково. Результати дослідження демонструють, що шахрайство та корупція у значних обсягах впливають на фінансовий стан установ, підприємств, організацій в Україні, а від економічних злочинів та шахрайства найбільше страждає їх репутація та бренди, а також, що не менш важливе — відносини з бізнес-партнерами. І це становище екстраполюється на державу в цілому.

Виявлення та попередження шахрайства чи корупції — це, безперечно, комплексне та складне завдання, яке вимагає пошуку збалансованого комплексу заходів, які включають як сучасні технології, так і людські ресурси, побудовані на чіткому розумінні стимулів до проявів корупції і шахрайських дій та конкретних обставин, за яких вони вчинені.

Юридична відповідальність за корупційні правопорушення є складовою правових інструментів, які застосовуються суспільством та державою у процесі запобігання та боротьби з корупцією.

Пропонована збірка у концентрованому вигляді пропонує законодавчий матеріал і актуальну судову практику з питань застосування юридичної відповідальності за корупційні правопорушення. Також збірка містить коментарі та роз'яснення з найбільш важливих питань застосування юридичної відповідальності, актуальні матеріали стосовно міжнародного досвіду щодо запобігання та протидії корупції.

Видання розраховане на широке коло читачів та їх вдумливу увагу.

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ З КОРУПЦІЄЮ ПОВ'ЯЗАНІ

Базовим нормативним актом у питаннях запобігання та протидії корупції є Закон України «Про запобігання корупції».

Цей Закон розмежовує поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією». Так, згідно із ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» **корупційне правопорушення** — це діяння, **що містить ознаки корупції**, учинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність, тоді як **правопорушення, пов'язане з корупцією**, — це діяння, **що не містить ознак корупції**, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Одночасно ці ж норми встановлюють широке коло видів юридичної відповідальності — а саме кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність за скоєння вказаних правопорушень.

Згідно з цим Законом визначають інші юридичні терміни з правовідносин щодо запобігання та протидії корупції.

Корупція — використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Неправомірна вигода — грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.

Подарунок — грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринково.

Потенційний конфлікт інтересів — у особи наявний приватний інтерес у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Реальний конфлікт інтересів — суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Приватний інтерес — будь-який майновий чи немайновий інтерес особи. Такий інтерес може зумовлюватись особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, а також іншими обставинами.

Невід'ємною складовою конфлікту інтересів є службові/представницькі повноваження та вплив (можливість впливу) приватного інтересу на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, вчинення чи невчинення дій під час реалізації таких повноважень.

Приватний інтерес здатний впливати на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, вчинення чи невчинення дій лише під час реалізації дискреційних службових чи представницьких повноважень.

Суперечність полягає в тому, що, з одного боку, в особи наявний приватний інтерес (майновий або немайновий), а з іншого — особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має виконувати свої службові обов'язки в інтересах держави, територіальної громади, виключаючи можливість будь-якого впливу приватного інтересу.

Дисциплінарна відповідальність.

Застосування такого виду юридичної відповідальності, як дисциплінарна, згаданим вище Законом України «Про запобігання корупції» передбачене як до корупційних, так і до пов'язаних із корупцією правопорушень.

В Україні немає єдиного кодифікованого нормативно-правового акта, який передбачав би процедуру притягнення особи, зокрема такої, яка вчинила корупційне чи пов'язане з корупцією правопорушення, до дисциплінарної відповідальності.

На цей час підставою для застосування дисциплінарної відповідальності за вказані правопорушення є Кодекс законів про працю України і спеціальні нормативно-правові акти: дисциплінарні статuti, закони для відповідних категорій службових осіб, положення тощо.

Законодавством, статутами і положеннями про дисципліну можуть бути передбачені для окремих категорій працівників й інші дисциплінарні стягнення такі як: пониження в класному чині, пониження в посаді, позбавлення нагрудного знаку, звільнення з позбавленням класного чину, попередження про неповну службову відповідність, затримка до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду, усне зауваження, зауваження, сувора догана, пониження в спеціальному званні на один ступінь, матеріальна відповідальність і т.д. Порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців регулюється Постановою КМУ №1039 від 4 грудня 2019 р.

Особливістю такого виду відповідальності є те, що вирішення питання про застосування дисциплінарного стягнення до особи, винної в учиненні дисциплінарного проступку, покладено не на суд (як в інших видах юридичної відповідальності), а на керівника установи (особу, у якої правопорушник перебуває в безпосередньому підпорядкуванні по службі) і це рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності оформлюють відповідним наказом.

Частиною 2 ст. 65¹ Закону України «Про запобігання корупції» встановлено, що особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак до якої судом не застосовано покарання або на яку не накладено стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку.

Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, щодо якої набрало законної сили рішення суду про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, підлягає звільненню з посади в установленому законом порядку.

Дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення застосовують до особи, яка вчинила корупційне правопорушення, у разі її притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності за його вчинення, а також у разі непоглинання нормами кримінального й адміністративного законодавства обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції».

Щодо можливості застосування будь-якого виду дисциплінарного стягнення, встановленого до конкретного суб'єкта дисциплінарної відповідальності, то вона буде в разі недотримання такою особою норм (вимог, заборон, обмежень) Закону України «Про запобігання корупції».

На цей час немає чіткого переліку корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних із корупцією, за які винну особу можна притягти до дисциплінарної відповідальності.

Цивільно-правова відповідальність.

Цей вид відповідальності за скоєння корупційних правопорушень, то вона визначається сутністю цивільно-правової відповідальності як такої. Наставати цивільно-правова відповідальність може виключно у випадках, якщо вчинене правопорушення спричинили негативні наслідки у вигляді заподіяння моральної чи матеріальної шкоди.

Порядок застосування такої відповідальності врегульовано Цивільним і Цивільним процесуальним кодексами України.

Відповідно до статті 1166 ЦК майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або

юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини.

Розмір відшкодування моральної та майнової шкоди встановлюється законом або домовленістю сторін, а в разі спору — судом.

Адміністративна відповідальність.

Розділ 13-А КУпАП передбачає відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Це відповідальність за:

Стаття 172-4. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

Стаття 172-5. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Стаття 172-6. Порушення вимог фінансового контролю.

Стаття 172-7. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Стаття 172-8. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень.

Стаття 172-8-1. Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Стаття 172-9. Невжиття заходів щодо протидії корупції.

Стаття 172-9-1. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням.

Стаття 172-9-2. Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.

Більшість санкцій цих статей передбачає відповідальність у вигляді штрафу від 50 до 2500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, а також застосування до порушника адміністративного стягнення у вигляді конфіскації грошей, одержаних внаслідок адміністративного правопорушення, та/або права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю строком на 1 рік.

Відповідно до статті 38 КУпАП адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Кримінальна відповідальність.

В чинному Кримінальному процесуальному кодексі України, під корупційними правопорушеннями, за які передбачена кримінальна відповідальність, розуміються корупційні злочини. Наразі немає кримінальних проступків, які пов'язані з корупційними діями.

Повний перелік корупційних правопорушень, за які настає кримінальна відповідальність, зазначені у примітці статті 45 Кримінального кодексу України. Можна виділити дві основних групи корупційних правопорушень:

Кримінальні правопорушення вчинені шляхом зловживання службовим становищем	Безумовно корупційні правопорушення
Стаття 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем	Стаття 210. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням
Стаття 262. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем	Стаття 354. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації
Стаття 308. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем	Стаття 364. Зловживання владою або службовим становищем
Стаття 312. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем	Стаття 364-1. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
Стаття 313. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням	Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги
Стаття 320. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою
Стаття 357. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження	Стаття 368-2. Незаконне збагачення
Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем	Стаття 368-3. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
	Стаття 368-4. Підкуп особи, яка надає публічні послуги
	Стаття 368-5. Незаконне збагачення
	Стаття 369. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі
	Стаття 369-2. Зловживання впливом
	Стаття 369-3. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань

Покарання за вказаний вид правопорушень варіюється залежно від конкретного його складу в межах від штрафу без зазначення його нижньої межі аж до позбавлення волі строком до 15 років.

У більшості кримінальних корупційних правопорушень санкцією статті передбачено додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, максимальний строк якого за окремі злочини встановлено до 10 років, та/або конфіскації майна.

Слід зауважити таке — відсутність єдиного узагальнюючого поняття «корупційного злочину», нині це вважається виправданим кроком, з огляду на неможливість адаптування та поширення певного тлумачення такого поняття на обмежене коло діянь. Тобто практично неможливо розробити настільки узагальнену правову конструкцію, яка б відображала абсолютно усі прояви (ознаки) корупції. А тому застосування такого підходу до виокремлення діянь, які є корупційними, є абсолютно логічним.

З іншого боку, якісне наповнення такого переліку все ж можна підставити під сумнів. Зокрема певні діяння, що входять до першої групи корупційних злочинів (діяння, передбачені ст.ст. 262, 308, 312, 313, 320, 410 КК) чинні міжнародні правові акти не відносять до корупційних.

Уваги заслуговують передбачені Кримінальним Кодексом застереження, що унеможливають застосувати до особи, яка вчинила корупційний злочин, багатьох положень про звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування, певних положень, що поліпшують становище особи при призначенні покарання. Зокрема, на осіб, що вчинили корупційний злочин, не поширюються, передбачені чинним КК гарантії, пов'язані зі звільненням від кримінальної відповідальності: положення ст. 45 КК — звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям; ст. 46 КК — у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; ст. 47 КК — у зв'язку з передачею особи на поруки; ст. 48 КК — у зв'язку зі зміною обстановки.

У відповідності до ч. 4 ст. 74 КК особу, яку засуджено за корупційний злочин, неможливо звільнити від відбування покарання за вироком суду, якщо така особа вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та може бути визнано що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною. Так само, неможливим стало застосування до осіб, засуджених за корупційні злочини, звільнення від відбування покарання з випробуванням, про що свідчить застереження в ч. 1 ст. 74 КК. На підставі ч. 1 ст. 79 ККУ звільнення від відбування покарання з випробуванням не можна застосувати в тому числі і до вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, якщо вони вчинили корупційний злочин.

Звертаємо увагу, що у відповідності до ч. 4 ст. 86 КК особи, визнані винними у вчиненні корупційних злочинів, вироки стосовно яких не набрали законної сили,

не можуть бути звільнені від відбування покарання, а особи, вироки стосовно яких набрали законної сили, — не можуть бути повністю звільнені законом про амністію від відбування покарання. Зазначені особи можуть бути звільнені від відбування покарання після фактичного відбуття ними строків, встановлених ч. 3 ст. 81 КК.

Аналогічне положення ч. 4 ст. 87 КК: особи, засуджені за вчинення корупційних злочинів, можуть бути звільнені від відбування покарання в порядку помилування після фактичного відбуття ними строків, встановлених ч. 3 ст. 81 КК.

При призначенні покарання до осіб, що вчинили корупційні злочини, неможливо застосувати положення ст. 69 КК про призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено санкцією статті Особливої частини Кримінального Кодексу за відповідний злочин, навіть за наявності всіх необхідних підстав, визначених ч. 1 ст. 69 КК.

Особливий порядок для осіб, засуджених за корупційні злочини, встановлений і для порядку зняття судимості. Так, відповідно до ч. 2 ст. 91 КК, зняття судимості до закінчення строків, зазначених у ст. 89 ККУ, не допускається у випадках за корупційні злочини.

Окрім цього, вчинення корупційних злочинів може бути підставою застосування спеціальної конфіскації та заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Суб'єктами, на яких поширюються дія Закону України «Про запобігання корупції», є:

- особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

- Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

- народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

- державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

- військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів

вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

- судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

- особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

- посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

- Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

- члени Центральної виборчої комісії;

- поліцейські;

- посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

- члени державних колегіальних органів, у тому числі уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

- Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

- Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

- особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

- посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

- особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні

виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, **інші особи, визначені законом**);

- представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

- особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, — **у випадках, передбачених цим Законом**;

- кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В АНТИКОРУПЦІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Конфлікт інтересів — це конфлікт між публічно-правовими обов'язками і приватними інтересами державної посадової особи, за якого її приватні інтереси, котрі впливають з її положення як приватної особи, здатні неправомірним чином вплинути на виконання цією державною посадовою особою її офіційних обов'язків або функцій.

Потенційний конфлікт інтересів — наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (ст.1 Закону України «Про запобігання корупції»).

Реальний конфлікт інтересів — суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (ст.1 Закону України «Про запобігання корупції»).

Приватний інтерес — будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Запобігання конфлікту інтересів. Згідно зі ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції» суб'єкти, які зазначені у частині 1,2 ст. 3 цього Закону, зобов'язані:

- вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

- повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі — Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;

- не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;

- вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Врегулювання конфлікту інтересів. Згідно зі ст. 29 Закону України «Про запобігання корупції» **зовнішнє регулювання конфлікту інтересів** здійснюється наступним шляхом:

- усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень;
- обмеження доступу особи до певної інформації;
- перегляд обсягу службових повноважень особи;
- переведення особи на іншу посаду;
- звільнення особи.

Самостійне врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади.

Інших способів самостійного врегулювання конфлікту інтересів законодавець не передбачив.

Громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

- повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

- проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проєктів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

- брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

- проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

- проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

- здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

- здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі **не може бути відмовлено** в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом. (ст.21 Закону України «Про запобігання корупції»).

Законопроекти та проекти інших нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, **з метою їх громадського обговорення** розміщуються на офіційних веб-сайтах відповідних органів невідкладно, але не пізніше ніж за 20 робочих днів до дня їх розгляду з метою прийняття. (ч. 3 ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції»).

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування **узагальнюють результати громадського обговорення законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів**, передбачених частиною третьою цієї статті, та **оприлюднюють їх** на своїх офіційних веб-сайтах. (ч. 4 ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції»).

Відповідальність за вчинення дій та прийняття рішень в умовах конфлікту інтересів. Загальні засади відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення визначені у частині першій статті 65-1 Закону, якою передбачено, що за їх вчинення особи, зазначені в частині першій статті 3 цього Закону, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

При цьому, **порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів** відноситься до порушень, пов'язаних із корупцією, за яке законом встановлено такі види відповідальності:

дисциплінарну відповідальність за:

- неповідомлення про потенційний конфлікт інтересів (може застосовуватися в залежності від конкретних обставин вчинення проступку та ступені вини особи);

- неповідомлення про реальний конфлікт інтересів та/або вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів, за умови, що судом на особу не накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності (застосовується обов'язково) (ч.2 статті 65-1 Закону);

цивільно-правову відповідальність за:

- вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів (відшкодування матеріальної та/або моральної шкоди відповідно до Цивільного кодексу України);

адміністративну відповідальність за:

- неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів (штраф від 1 700 до 3 400 гривень, а в разі застосування положень частини п'ятої статті 30 КУпАП, то додатково із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від шести місяців до одного року) (ч.1 статті 172-7 КУпАП);

- вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів (штраф від 3 400 до 6 800 гривень, а в разі застосування положень частини п'ятої статті 30 КУпАП, то додатково із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від шести місяців до одного року) (ч.2. статті 172-7 КУпАП);

- за будь-яку із вищевказаних дій, вчинену особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення (штраф від 6 800 до 13 600 гривень з (обов'язковим) позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік) (ч.3.статті 172-7 КУпАП).

В аспекті кримінальної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів важливо пам'ятати, що у випадках, коли приватний інтерес фактично призвів до прийняття правомірних або неправомірних рішень, а так само до вчинення правомірних чи неправомірних діянь, вони можуть розглядатися з точки зору наявності ознак таких корупційних злочинів як «Зловживання владою або службовим становищем» (стаття 364 Кримінального кодексу України), «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (стаття 368 Кримінального кодексу України) тощо, а не лише як «конфлікт інтересів».

ВИКРИТТЯ ФАКТІВ КОРУПЦІЇ ТА ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЦІЙ СФЕРІ. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКРИВАЧА

Корупція впливає на всі сфери суспільного життя і зачіпає інтереси усіх громадян. Ефективна боротьба з корупцією можлива тоді, коли кожен громадянин обізнаний із своїми можливостями **викривати корупцію**, впевнений у належному захисті його прав від можливих заходів негативного впливу, а у суспільстві сформована повага до викривачів корупції як відповідальних громадян.

Одним із способів досягнення таких результатів є запровадження усіма установами механізмів заохочення та формування культури повідомлення.

Правову основу формування та функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення складають Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (ст. 33), Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ст. 22), Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ст. 9), Закон України «Про запобігання корупції».

Закон України «Про запобігання корупції» визначає викривача як особу, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції, особу, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою. Викривачі, в тому числі на підприємствах, перебувають під захистом держави. В новому законі була вилучена вимога до відсутності у викривача корисливих чи особистих мотивів.

За міжнародною практикою, викривачем є особа, яка надає будь-яку інформацію про діяльність, яка є незаконною, неетичною або неправильною в організації, яка є приватною або публічною. Це розкриття інформації про незаконну діяльність, яка загрожує або шкодить інтересам суспільства, про зловживання в рамках діяльності організації, державного органу або компанії.

Держава заохочує викривачів та сприяє їм у повідомленні про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону (ч. 1 ст. 53¹ Закону).

Порядок реалізації цієї норми визначений у п. 1 ч. 2 ст. 53¹ Закону, згідно з яким установа забезпечує викривачам умови для здійснення повідомлення шляхом впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення.

Механізми заохочення та формування культури повідомлення — це сукупність закріплених у локальних нормативних актах засобів, за допомогою яких в установі формується уявлення про належне повідомлення про корупцію, повага до викривачів, а працівники заохочуються до повідомлення про корупцію.

Таким чином, **механізми заохочення повідомлення реалізуються через комплекс таких засобів:**

- затвердження локальних нормативних актів, які визначають форми заохочення, організаційні засади функціонування механізму заохочення;
- надання методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення;
- впровадження морального та матеріального заохочення викривачів.

Механізми формування культури повідомлення реалізуються через комплекс таких засобів:

- затвердження локальних нормативних актів щодо етичної поведінки в установі, зокрема формування поваги до викривачів як відповідальних громадян;
- проведення внутрішніх навчань з питань формування культури повідомлення;
- проведення комунікаційної кампанії та систематичне здійснення просвітницьких заходів.

Кожна установа має розробити внутрішній документ, яким визначатимуться механізми заохочення та формування культури повідомлення та порядок їх впровадження, систематично проводити моніторинг його виконання, здійснювати заходи, спрямовані на його реалізацію. Таким документом може бути положення щодо механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення.

У такому документі мають бути обов'язково визначені, зокрема, організаційні засади функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення, права та гарантії захисту викривачів, форми заохочення та формування культури повідомлення, порядок проведення аналізу успішності заохочення та формування культури повідомлення.

Більш детально правовий статус викривача та порядок розгляду його повідомлень визначено у Роз'ясненнях Національного агентства від 23.06.2020 № 5 «Щодо правового статусу викривача» та від 14.07.2020 № 7 «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

Право викривача на конфіденційність і анонімність є гарантією нерозголошення відомостей про людину, яка повідомила про корупцію, та її захисту від можливих негативних наслідків.

Кожна установа, до якої звернувся викривач з повідомленням про корупцію, має забезпечити нерозголошення інформації про викривача та його близьких третім особам, які не залучені до розгляду повідомлення, та тим кого стосуються повідомлення.

Європейські стандарти забезпечення конфіденційності викривачів викладені у Директиві Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу (далі — Директива).

Зміст

ВСТУП.....	3
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ З КОРУПЦІЄЮ ПОВ'ЯЗАНІ	4
КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В АНТИКОРУПЦІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	13
ВИКРИТТЯ ФАКТІВ КОРУПЦІЇ ТА ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЦЬЙ СФЕРІ. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКРИВАЧА	17
ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ.....	27
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (НАЗК).....	27
НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ (НАБУ).....	28
СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОКУРАТУРА (САП).....	32
ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД (ВКАС).....	33
НОРМАТИВНА БАЗА	34
ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	34
КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ (ВИТЯГ)	169
КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (ВИТЯГ).....	196
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ВІД 04 ГРУДНЯ 2019 Р. № 1039 «ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ».....	237
КОНВЕНЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПРОТИ КОРУПЦІЇ.....	247
ЦИВІЛЬНА КОНВЕНЦІЯ ПРО БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ	295
КРИМІНАЛЬНА КОНВЕНЦІЯ ПРО БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ	302
ДОДАТКОВИЙ ПРОТОКОЛ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ.....	319
АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА.....	324

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВООПОРУШЕННЯ

ЗАКОНОДАВСТВО
АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА
КОМЕНТАРІ
РОЗ'ЯСНЕННЯ
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 01.02.2022. Формат 70x100 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 35,9.

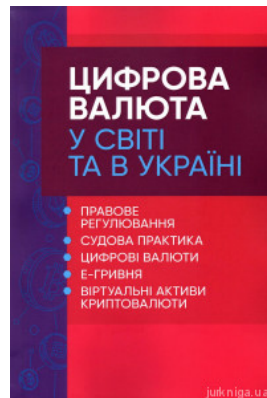
ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
вигівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.

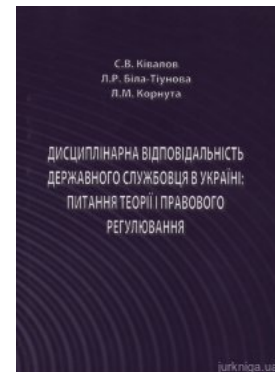
Книги, які можуть вас зацікавити

Застосування реєстраторів розрахункових операцій (РРО) при здійсненні господарської діяльності в Україні. Інформаційно-правовий довідник з...

Цифрова валюта у світі та в Україні: правове регулювання, судова практика, цифрові валюти, е-гривня

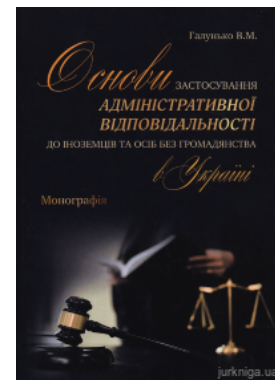
Дисциплінарна відповідальність державного службовця в Україні: питання теорії і правового регулювання

Цивільний Кодекс України

Цивільний процесуальний кодекс України

Основи застосування адміністративної відповідальності до іноземців та осіб без громадянства в Україні

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт](#) →